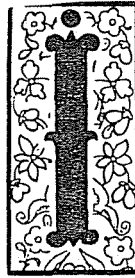

Sosyoloji

Mübârek Ramazan üzerine düşünceler

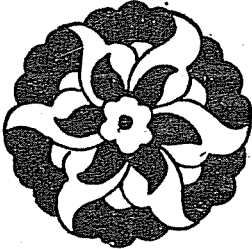
Sabri AKDENİZ

İkinci dünya savaşından sonra Türkiyede **MİLLİ BİRLİK**'ten çok söz edilir oldu. Demek ki Millî Birliğimizde aksayan yerler vardır. Karnı ağrımayanın midesi, göğsünde bir ağrı, bir sıkıntı duymayanın kalbi aklına gelmez. Rahatsızlığı duymağa başladıktan sonradır ki bunları düşünmeğe başlarız. Millî birlik dediğimiz toplum bütünlüğü cemiyet denen canlı varlığın sağlığının, sağlamlığının bir belirtisidir. Ancak toplum sağlığı da bir hastalık belirtisi olan gözüntü de durup dururken kendiliğinden olmaz, birincisini yapan bir takım unsurlar, ikincisini, gözüntüyü, yaratan bir takım etkenler bulunması gerekir.

Temel inançlara dayanan ortak davranışlar, gelenekler, benzer hayat düzeni ve yaşayış biçimleri, ortak değer yargıları toplum bütünlüğünü yaratan ve değerden düşürülmedikleri sürece bu bütünlüğü devam ettiren unsurlardır. Toplumun bütünlüğü ve sağlamlığı bunların sağlamlığına bağlıdır; gözüntü, dağılma mikrobu da bunlarda açılan çatlaklardan içeri girerek toplumu hastalandırır.

Toplum bilim (içtimaiyat) açısından bakıldığında; mübârek ramazan böyle bir millî birlik yapıcısı, toplum için sağlık kaynağı bir cemiyet müessesesi olarak görülür. Her dinin kendine göre bir takım kurum ve törenleri vardır. Bunlar o dinden olanlarda karşılıklı bildirişim, birbirlerini anlama, birbirlerine bağlılık, benzeme v.s. yi sağlarlar; ancak hiçbir dinde dinimizdeki mübarek Ramazan niteliğini taşıyan, onun kadar çok yönlü, toplumun yaşayışında onun kadar önemli bir yer tutan, etkileri yaygın bir cemiyet müessesesi yoktur. Yabancıya, dışardan bakana Ramazan, İslâm dininin müslümanlara oruç tutmağı farz kıldığı bir ay olarak görünür belki sadece. Oysa mübarek Ramazan sadece bir ay, tan yerinin ağarmasından gün batımına değin müslümanların aç kalmasından ibaret, ya da ferdi, kişisel bir olay değil, toplumca hep birlikte karşılanıp yaşanacak, karşılanıp yaşanması gereken, gerçekte de böyle olan bir olaydır. Ramazanın büyük özelliği

buradadır. Bir canlı varlık olan toplumda, mübarek Ramazanın gelmesinden epeyi önce bir kımıldanış başlar; toplum maddî, manevî bütün varlığıyla onu karşılamağa hazırlanır. Ferdlerin içinde de kutlu duygular yüze çıkmağa, kendini belli etmeğe başlar. Onlar da hiç olmasa bazı bakımlardan değişmeğe, yapamadıkları iyi şeyleri yapmağı düşünmeğe, kaçınmadıkları bir takım kötü alışkanlıklardan, bir ay için olsun, kaçınma ihtiyacını duymağa başlarlar. Böylece mübarek Ramazanın bağlayıcı, birleştirici etkisi daha gelmeden önce kendini belli eder.

Ramazanın kendisiyle birlikte müslüman cemiyetine, her sahada sayısız yenilikler getirir. Cemiyet manevî bakımdan yeni bir havaya girdiği gibi, ticâret ve eğlence bakımından da, öteki aylarda görülmiyen bir kımıldanış, bir hareketlilik gösterir. Evden başlayarak toplumun her yerinde ve her katında, çarşıda, kahvede, aşevinde, hattâ meyhanede bile, mübarek ramazan varlığını duyurur.

Her ev yemeğinin daha iyi çıkması için kesesini gücü ölçüsünde zorlar. Akşam yemekleri düzene girer, ailelerin ferdleri iftar sofrasında hep birlikte bulunmağa, beraberce iftar etmeğe, kaçınılmaz bir sebep olmadıkça, iftar saatinde evden uzak kalmamağa, ayrıca birbirlerinin huzurunu kaçırmamağa dikkat ederler. Aile ferdleri için bir ay süren başbaşa bir irâde ve şahsiyet eğitimidir bu. Yalnız evde değil her yerde toplum ferdlerin birbirlerine karşı davranışlarında daha ölçülü, anlayışlı olmalarını bekler.

Karşılıklı iftara çağırma ve gece misafirlikleriyle aileler arasındaki görüşmeler sıklaşır ve bu görüşmelerin havasında da bir değişiklik görülür.

Sevap işleme düşüncesiyle, durumu iyi olmayanlara yardım duyguları güç kazanır.

Camilerde cemaat büyür, öteki aylardakine kıyaslanamıyacak sayılarda müslüman bir araya gelir. Bu bir araya gelme, toplanma cumadan cumaya, haftada bir kez yerine, bir ay süre ile, her akşam olur. Böylece mübarek Ramazan müessesesi gerek ferdin gerekse toplumun kendi kendini ahlâk ve davranış bakımından bir yıllık denetimi, geçen yılın hesabını vermesi için fırsat ve bol zaman sağlar. Tabiidir ki toplumun ve ferdin bu kendi kendine hesap vermesi, kendi kendini murakabesi, bu denetimdeki bilinç ölçüsü mübarek Ramazan havasına girmeğe hazır oluş ölçüleriyle orantılıdır. Toplum ne denli iyi hazırlanmışsa denetim o kadar etkili olacak demektir. Mübarek Ramazan yaklaşıpta toplum ortamının elverişli oluşu ölçüsünde maddî-manevî değişikliklere, kendi kendini denetime hazırlanırken, ferdler dinin yasaklarını, müslümanlardan beklediği şeyleri daha derinden duymağa başlar, tabir yerinde ise, yasaklar daha yasak, sevaplar daha sevap olur. Bunlar durup dururken ya da birinin emriyle olmaz elbet; toplum denen varlık böyle duymağa, bu duyguyla dolmağa başlar.

Mübarek Ramazanın yalnız bir alışkanlık haline getirenler, her yıl bir alışkanlığın tekrarı, sadece dinimizin bir farizesinin yerine getirilmesi gibi düşünenler vardır. Bu türlü düşünmek yanlıştır. Bu gibileri için toplum kurumu olarak Ramazan görevini iyice yapmamaktadır. Gerçi toplum kurumları ferdlerin bilinç altına yerleşir ve üstünde pek düşünülmeden görevlerini yaparlar, ama kişinin bilincini de daima etkilerler, bilinçten hiçbir zaman büsbütün uzak kalmazlar. **Aslında Ramazan her yıl hiç alışılmamış gibi yeniden yaşanması gereken bir olaydır.** Belki bunu biraz devlet bütçesine benzetebiliriz: her yıl bütçe yeniden yapılır; bütçe üstünde yeniden durulur. Bir yıl önce de bütçe yapılmıştır ama onu aynen tekrarlayamayız. Yalnız geçen yılın hesabını veririz ve yeni yıl için kendimizi hazırlarız, tasarımlarımızı ortaya koyarız. Bunun gibi, kişinin de irade ve bilincini zorlaması mübarek Ramazan ruhuna daha uygun düşer sanırım: Acaba gereği gibi yaşıyor muyum? Geçen 11 ayımı nasıl geçirdim? Kendi kendimin ve Allahımın huzuruna yüz akıyla çıkmağa hazır mıyım? Gelecek yıl için ne gibi iyi tasarımlarım vardır? Kendi kendime ve Allaha hangi iyi şeyleri yapmak, geçen yıl kaçınmadığım hangi kötü davranışlarımdan silkinip kurtulmak için söz verebiliyor, sorumluluk yüklenebiliyorum?

Bir kendi kendini denetim ayı olarak gelip geçen mübarek Ramazanın ardında, ferdlerin ruhlarında bazı izler bırakması, bir takım beğenilmeyen alışkanlık ve davranışların bırakılıp yerlerine edinilmiş olan daha iyi ve beğenilenlerin devam ettirilmesi beklenir.

Ramazanın bilincine iyice eremiyenler arasında, iyi olmayan bazı düşünme ve davranış biçimlerine yer verenler de görülür. Hakkında bir çok fıkralar uydurulan «oruç sarhoşluğu» kavramı bu türlü düşünme ve davranışları yermek, böyle kişilerle alay etmek için uydurulmuştur. Oruçlu olmasını bahane ederek kendi hata-

larını, girkin hareketlerini hoş görmek ve göstermek yolunu tutanları; işini tavsatanları, az çalışmak veya hiç çalışmamak eğilimi gösterenleri (sağlıkları yerinde olduğu halde) bunlar arasında sayabiliriz. Mübarek Ramazan ayının kendinde böyle sakat düşünüm ve davranışları teşvik edecek bir özellik olmamakla birlikte, gene de bu türlü düşünüm ve davranışlar da toplum içinde gelenekleşebilir.

Ramazan toplumumuzun üstünde önemle durulması gereken bir kurumudur. Vereceğimiz emek ve onu gereğiyle anlamağı, anlatmağı başarabildiğimiz ölçüde, mübarek Ramazan kavramı zenginleşip bizi de zenginleştirecek, onun gerçek mânâsına erememiş kişilerin kuruntusu olan yanlış yorum ve davranışlar ortadan kalkacaktır.

Cumhuriyetten sonra bir döneme gelindi ki, Ramazan bir içtimâî müessesese olmaktan hemen hemen çıkıyordu. Bu, ramazanda kimse oruç tutmuyor, camilere gidilmiyor, teravih namazı kılınıyordu anlamına gelmez. Gene oruç tutan, camiye giden, teravih namazı kılanlar vardı, ancak ferdler, Ramazanı bir başlarına, yalnız olarak karşılıyorlar, mübarek Ramazana bir toplum olayı olarak toplumca, hep birlikte girilmiyordu; Ramazan öteki aylardan, toplum için bir anlam ve önem taşıyan çizgilerle ayrılık göstermemeğe başlamıştı. Bu da toplumumuzun sağlam, köklü kurumlarından birinin zaafa uğraması demektir. İkinci Dünya Savaşından sonra bütün dünyada bir dine dönüş hareketi olmuştur. Bunun nedenleri bu yazının çerçevesi dışında kaldığı gibi bizim yetkimizin de dışında kalır. Ancak şu kadarını söyleyebilirim ki yurdumuzda da, özellikle aydınlar arasında bir çoklarının dine karşı yöneltilerinde göze çarpan bir değişme görülmüş, dinden korkanların oranı azalmıştır; hatta dine büsbütün karşı olanların bile bu davranışlarında az çok bir yumuşama görülmektedir.

Ramazan

İndi Peygambere Kur'ân bu gece,
Geldi gökten yere bürhân bu gece.

Rabbimin rahmeti kaplar kevnî,
Nûr eder nârını nîrân bu gece..

Tevbekârân-ı perîşân-hâle,
Verilir müjde-i gufrân bu gece.

Veyl küffâr-ı dalâletkâra,
Şâd olur zümre-i iymân bu gece..

Arımp çirk-i behîmiyyetten,
Buldu mânâsını insân bu gece!

● Kemal Edib Kürkcüoğlu